

-Osnovni NOO za Rijeku

ANTUN GIRON

043.413.0108

**DVA ZAPISNIKA OSNIVAČKIH SASTANAKA OKRUŽNOG NOO-a
ZA RIJEKU SREDINOM 1944. GODINE**

I

Krajem 1943. i početkom 1944. god. Partijsko rukovodstvo KPH za Istru našlo se pred teškim zadatkom sređivanja i učvršćivanja organizacija KPH, obnove partizanskih jedinica, obnove rada antifašističkih organizacija i NOO-a. Naime, nakon omasovljenja u rujnu 1943. god. NOP u Istri pretrpio je težak udarac u ofenzivi njemačkih snaga početkom listopada 1943. godine.¹

¹ O vojno-političkim prilikama u Istri nakon listopadske ofenzive 1943. god. postoji velik broj radova. Međutim, samo u neznatnom broju radova tretiraju se događaji u sjeveroistočnom dijelu Istre. Zato ću navesti samo one radove koji su svojim sadržajem vezani uz problematiku koju tretiraju objavljeni dokumenti. To su: Istra i Slovensko primorje, Beograd 1952; Vinko Antić, Uključivanje Istre u NOP Hrvatske i priključenje domovini, Priključenje Istre Jugoslaviji, Rijeka 1968; Vinko Antić, Sušak-Rijeka i okolica u narodnooslobodilačkoj borbi, Rijeka—Zbornik, Zagreb 1953; Radule Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, Rijeka 1975; Danilo Ribarić, Borbeni put 43. istarske divizije, Zagreb 1969; Miroslav Štepančić, Nemačka ofenziva »Prolom oblaka«, Vojnoistorijski glasnik 5, Beograd 1965; Savo Vukelić, Hiljade boraca Istre, Pazinski memorijal 6, Pazin 1977; Dražen Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, Buzetski zbornik 1, Pula 1976; Dražen Vlahov, Okružni NOO za Pazin (1944—1945), Pazinski memorijal 6, Pazin 1977; Dražen Vlahov, Tri izvještaja iz Istre — jesen 1943, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu XX, Rijeka 1977; Herman Buršić, Razvoj narodne vlasti u južnoj Istri od 1944—1945, Pazinski memorijal 6, Pazin 1977; Mario Mikolić, Komunistička partija Jugoslavije i Komunistička partija Italije u odnosu na NOP u Istri, Casopis za suvremenu povijest 11, Zagreb 1975; Mario Mikolić, Neka pitanja iz odnosa ZAVNOH-a prema Istri (rujan 1943 — svibanj 1944), Jadranski zbornik IX, Rijeka 1975; Mario Mikolić, Oslobođenje Istre 1945. godine, Krčki zbornik 7, Krk 1976; Mario Mikolić, Partijska savjetovanja u Istri u prosincu 1943, Buzetski zbornik 1, Pula 1976; Mario Mikolić, NOP Istre (Jesen 1943 — jesen 1944. godine), Pazinski memorijal 6, Pazin 1977; dr Oleg Mandić, Utisci delegata ZAVNOH-a s puta po Istri početkom 1944. godine, Pazinski memorijal 6, Pazin 1977; Petar Strčić, Zapisnici sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943—1945. godine, Rijeka 1975; Antun Giron, Hrvatsko primorje, Gorski kotar i

To je razlog što je izostala teritorijalna podjela Istre na pet okruga, koju je trebalo provesti nakon osnivanja Pokrajinskog NOO-a za Istru.² U novonastaloj situaciji Partijsko rukovodstvo KPH za Istru nastojalo je provesti takvu organizaciju koja bi osigurala jedinstveno rukovođenje partijskim, antifašističkim organizacijama i NOO-ima. Sredinom studenog 1943. god. procijenjeno je da bi s obzirom na prilike i kadrove teritorij Istre bilo moguće podijeliti na tri okruga.³ Međutim, ovakva podjela Istre provedena je tek početkom 1944. god., kada su već djelovali Oblasni komitet KPH za Istru i Hrvatsko primorje, Oblasni komitet SKOJ-a za Istru i Hrvatsko primorje i kada je bio osnovan Oblasni NOO za Istru. Oblast Istra tada je podijeljena na okruge: Buzet, Pazin i Pula, s tim da su oblasna rukovodstva bila nadležna i za okružna rukovodstva u Hrvatskom primorju. Takva podjela zadržala se do osnivanja Okružnog NOO-a za Rijeku početkom lipnja 1944. godine.

Datacija nastanka pojedinih okružnih NOO-a na području Istre još uvijek je predmet rasprava historičara. Tako je npr. sporno vrijeme osnivanja ONOO-a Buzet, a osnivanje ONOO-a Rijeka pogrešno je datirano.⁴ Što se tiče osnivanja ONOO-a Buzet, uzet ću kao točan navod Dražena Vlahova, jer ga, po mom mišljenju, Mario Mikolić nije uspio opovrgnuti.⁵ Prema tome, ONOO Buzet (ONOO za okrug I) osnovan je krajem 1943, a obnovljen je po-

Istra od kapitulacije do oslobođenja, Dometi, br. 8-9-10, Rijeka 1976; Vinko Antić, »Glas Istre« 1943—1945. Građa za povijest narodnooslobodilačke borbe u Istri, Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci, VI—VII, 1963, VIII—IX, 1964, i Vjesnik historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu XI—XII, 1967.

² U izvještaju rukovodstva SKOJ-a za Istru od 27. rujna 1943. stoji da Pokrajinski NOO za Istru ima pet okruga i to: I okrug Kastav (kotarevi Kastav, Klana, Lovran), II okrug Kras (kotarevi Lanišće, Buzet, Boljun), III okrug Pazin (kotarevi Pazin, Labin), IV okrug Poreč (kotarevi Poreč, Buje, Motovun), V okrug Pula (kotarevi Pula, Rovinj, Barban), film u Muzeju narodne revolucije — Rijeka. Usporedi: D. Vlahov, Okružni NOO za Pazin, n. dj., str. 173; D. Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, n. dj., str. 52; D. Vlahov, Tri izvještaja iz Istre, n. dj., str. 50.

³ D. Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, n. dj., str. 50; D. Vlahov, Okružni NOO za Pazin, n. dj., str. 221; M. Mikolić, NOP Istre, n. dj., str. 100—101; V. Antić, Uključivanje Istre u NOP Hrvatske, n. dj., str. 93.

⁴ Vinko Antić kao datum osnivanja ONOO-a Rijeka navodi 1. lipanj 1944. godine. V. Antić, Sušak—Rijeka i okolica, n. dj., str. 370. Isti autor kao vrijeme nastanka ONOO-a Rijeka navodi srpanj 1944. godine. Vidi: V. Antić, Uključivanje Istre u NOP Hrvatske, n. dj., str. 93. R. Butorović ne precizira datum osnivanja ONOO-a Rijeka, ali navodi da je nastao nakon konstituiranja OK KPH Rijeka u srpnju 1944. godine. Vidi: R. Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, n. dj., str. 390—391.

⁵ M. Mikolić je možda uspio osporiti mogućnost održavanja sastanka Oblasnog NOO-a za Istru 6. siječnja 1944, ali nije uspio osporiti postojanje ONOO-a za okrug I krajem 1943. godine. Da li je ONOO za okrug I dobio naziv ONOO za Buzet početkom ili krajem siječnja 1944. god., u ovom slučaju nije bitno. Nadalje, M. Mikolić je, ne poznavajući dovoljno prilike u Hrvatskom primorju, izveo pogrešan zaključak da je osnivanjem Oblasnog NOO-a za Istru izvršeno definitivno razgraničenje između Okruga Hrvatsko primorje i Oblasti Istra. Naime, 12. veljače 1944. ONOO za Hrvatsko primorje dostavlja izvještaj (zapisnik sastanka od 10. veljače 1944) Oblasnom NOO-u za Istru i Hrvatsko primorje, Historijski arhiv — Pazin (u daljem tekstu HAP), fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 1/72; Oblasni komitet KPH za Istru i Hrvatsko primorje djeluje do travnja 1944. god., Centar za historiju radničkog pokreta i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara — Rijeka, film XLIII/352.

četkom 1944. godine. Njegova se nadležnost protezala na područje kotareva: Lovran, Kras, Motovun, Buzet i Buje, a od veljače 1944. god. i na područje kotara Kastav.⁶ U travnju 1944. god. osnovan je na području ovog okruga i Kotarski NOO Opatija.⁷ Okružni NOO Pazin osnovan je 15. ožujka 1944. a obuhvaćao je kotareve: Poreč, Tinjan, Pazin, Čepić i Labin.⁸ Okružni NOO Pula osnovan je 14. siječnja 1944. a bio je nadležan za kotareve: Žminj, Rovinj i Pula.⁹

Sredinom 1944. god. Oblasni NOO za Istru odlučio je da od dijela okruga Buzet osnuje novi okrug Rijeka. U sastav toga okruga ušli su kotarevi: Kastav, Lovran, Opatija, grad Rijeka, zatim mjesta Vele i Male Mune te Žejane.¹⁰ Na osnivanje okruga Rijeka možda je utjecala ranija odluka o podjeli Istre na 4—5 okruga koju je sada bilo moguće realizirati. Možda je razlog osnivanja bila prostranost okruga Buzet, na kojem postojeći ONOO nije mogao uspješno rukovoditi radom nižih NOO-a. S tim u vezi je svakako i uspješnija organizacija prebacivanja hrane iz Istre u Gorski kotar, te jače vezivanje grada Rijeke uz narodnooslobodilački pokret. Na tu odluku mogla je utjecati i činjenica da su u proljeće 1944. god. definitivno utvrđene granice između Oblasti Istra i Okruga Hrvatsko primorje.¹¹ U svakom slučaju, razloge za tu odluku Oblasnog NOO-a potrebno je još istražiti i ispitati.

Bez obzira na uzroke koji su doveli do osnivanja Okružnog NOO-a Rijeke, objavljivanje zapisnika osnivačkih sjednica ispravit će netočnosti u postojećoj literaturi, kako o vremenu osnivanja, tako i o sastavu ONOO-a Rijeke. Veoma je teško bez dužeg i detaljnijeg istraživanja utvrditi zbog čega su bila potrebna dva osnivačka sastanka u roku od mjesec dana. Odgovor za to možda se može naći u zapisniku sa sastanka Oblasnog NOO-a za Istru održanog od 23. do 26. lipnja 1944. u kojem se za novoosnovani ONOO Rijeke kaže: »Ima uvjeta, da se razvije. Trebat će ga popuniti u najskorije vrijeme i posvetiti mu mnogo pažnje i pomoći.«¹² Očito je da je ONOO bio popunjen novim članovima, što je vidljivo i iz zapisnika drugog sastanka ONOO-a

⁶ D. Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, n. dj., str. 53—54; M. Mikolić, NOP Istre, n. dj., str. 101. Usporedi: P. Strčić, Zapisnici sjednica Okružnog, n. dj., str. 94 i 98—101.

⁷ D. Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, n. dj., str. 55.

⁸ D. Vlahov, Okružni NOO za Pazin, n. dj., str. 223; M. Mikolić, NOP Istre, n. dj., str. 100—101; V. Antić, Uključivanje Istre u NOP Hrvatske, n. dj., str. 93.

⁹ H. Buršić, Razvoj narodne vlasti u južnoj Istri, n. dj., str. 150; M. Mikolić, NOP Istre, n. dj., str. 100—101; V. Antić, Uključivanje Istre u NOP Hrvatske, n. dj., str. 93.

¹⁰ D. Vlahov navodi da su u Okrug Rijeka pored kotareva Kastav, Lovran i Opatija uključena i mjesta Male i Vele Mune te Žejane. D. Vlahov, Okružni narodnooslobodilački odbor za Buzet, n. dj., str. 64—65. Međutim, u zapisniku sastanka Oblasnog NOO-a za Istru od 23. do 26. lipnja 1944. navodi se da su u Okrug Rijeku pored kotareva Kastav, Lovran, Opatija uključena sela Male i Vele Mune te Poljane. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske — Zagreb (u daljem tekstu IHRPH), fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 139. Budući da je selo Poljane već pripadalo kotaru Lovran (općina Veprinac), ne vidim razloga da se ono posebno imenuje kao sastavni dio Okruga Rijeka. Zato sam prihvatio navod D. Vlahova kao logičan.

¹¹ Vidi bilješku 5.

¹² IHRPH, fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 139.

Rijeka od 12. do 13. srpnja 1944, u kojem stoji: »Na prvom sastanku nije se vodio zapisnik, a pošto su u samom odboru nastale promjene to se ponovno formira odbor kako slijedi«. ¹³ Ne treba da izazove zabunu navod da se na prvom sastanku nije vodio zapisnik, jer zapisnik prvog sastanka faktički postoji, pa čak i popratni dopis na kojem se nalazi broj zaprimanja u Oblasnom NOO-u za Istru. ¹⁴ Taj zapisnik prvog konstituirajućeg sastanka ONOO-a Rijeka nastao je mnogo kasnije, što znači da na samom sastanku nije vođen. Iako je sastanak održan 11. lipnja 1944, sam zapisnik nastao je tek 20. lipnja. Taj zaključak ne izvodim samo na temelju datacije Tajništva u zaglavlju zapisnika, već i na temelju njegova sadržaja. Naime, u zapisniku se navodi da je sastanak bio prekinut, da sastanak Odbora zakazan za 18. lipnja nije održan, ali da je 19. lipnja održan sastanak Gospodarske komisije. To znači da je zapisnik mogao nastati tek poslije 19. lipnja 1944. godine.

Objavljivanjem ovih dvaju dokumenata koji daju uvid u osnivanje ONOO-a Rijeka ispravit će se neke netočnosti u veoma oskudnoj literaturi o djelovanju organa narodne vlasti na području Okruga Rijeka. NOP na području ovog Okruga, s izuzetkom grada Rijeke, gotovo da i nije izučavan, pa je objavljivanje zapisnika osnivačkih sastanaka ONOO-a Rijeka jedan od prvih pokušaja da se osvijetle neka zbivanja na području kotareva Kastav, Lovran i Opatija od sredine 1944. god. do oslobođenja.

Prilikom redigiranja u cijelosti je poštivan tekst dokumenata, osim u slučajevima kada je bilo očividno da se radi o grešci nastaloj prilikom pisanja zapisnika. Mjesta koja su ispravljena ili precrtavana naznačena su u bilješkama. Konspirativna imena koja se navode u zapisnicima nisam uspio u potpunosti dešifrirati.

II

[1.]

OKRUŽNI NARODNO-OSLOBODILAČKI ODBOR, RIJEKA

Tajništvo

Broj 1/44

Dne 20. VI. 1944¹⁵

OBLASNOM NARODNO-OSLOBODILAČKOM ODBORU ZA ISTRU

Z a p i s n i k

sastanka Okružnog N.O.O.-a za Rijeku održanog dne 11. VII 1944. u kotaru Kastav.¹⁶

¹³ HAP, fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 1/679.

¹⁴ HAP, fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 1/573.

¹⁵ HAP, fond Oblasnog NOO-a za Istru, Sign. kut. 1/573, strojopis, 5 stranica.

¹⁶ Uz tekst zapisnika sačuvan je i popratni akt koji glasi:
OKRUŽNI N.O.O.
RIJEKA

573/II

DRUGARSKOM OBLASNOM N.O.O.-u. ZA ISTRU

Šaljemo Vam izvještaj sa sastanka Okružnog N.O.O.-a od dana 11 — VI — 1944. Drugovi molimo Vas da me opomente na greške na koje nailazite u zapisniku.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Uz drugarski pozdrav:

Tajnik:
Zvonimir

Prisutni: drug Vlado,¹⁷ član Oblasnog N.O.O.-a za Istru te drugovi: Stari¹³ (iz Rijeke), Giorgio¹⁹ (iz Rijeke), Val (iz Rijeke), Kozarev (iz Kastva), Zvonimir (iz Kastva) i drugarica Slavica (iz kotara Opatija).

- Dnevni red:*
1. Otvaranje sastanka
 2. Politička situacija
 3. Konstituiranje odbora
 4. Izvještaj po odjelima
 5. Plan i raspodjela rada
 6. Kritika i samokritika
 7. Razno

1. Politička situacija: S obzirom na to što ovaj sastanak ima karakter sastavljanja Okružnog NOO-a Rijeke i kako još dužnosti nisu raspodjeljene, to drug Vlado iznosi političku situaciju.

Njemačka je politika od uvijek bila upravljena na to da si u slučaju rata osigura leđa, tj. da vodi front samo na jednoj strani. Front prema istoku i zapadu bili su za Njemačku ogromna opasnost protiv koje se je grčevito borio Bismark²⁰ a tako isto danas i Hitler. Nakon odluka donešenih u Moskvi²¹ i Teheranu,²² Saveznici su objavili da će poduzeti sve kako bi se rat što prije završio sa pobjedom nad fašizmom. Svjetska reakcija na koju se je još jedino upirao Hitler pokušavala je da onemogući otvaranje drugog fronta, ali 6 o. m. trupe Amerike i Engleske započele su iskrcavanje na Zapadu.²³ Time je reakcija doživjela potpuni neuspjeh a njemački fašizam gleda smrt pred očima. Drug dalje iznosi važnost otvaranja druge fronte i snagu antifašističkog bloka, te izgleda na konačno dovršenje rata, slom fašizma i pobjede slobodoljubivih naroda. U toj završnoj fazi oslobodilačkog rata drug iznaša važnost odluka II zasjedanja AVNOJ-a²⁴ i III zasjedanja ZAVNOH-a,²⁵ te odjek i odnos na našu Oblast.²⁶

¹⁷ Teodor Hreljanović, R. Butorović navodi da je Teodor Hreljanović Vlado vršio dužnost tajnika ONOO-a Rijeke, što očito nije točno. Usporedi: R. Butorović, Sušak i Rijeke u NOB, n. dj., str. 391.

¹⁸ Franjo Kordić.

¹⁹ Giorgio Šestan.

²⁰ Otto von Bismarck, ministar-predsjednik Pruske od 1862. do 1871, a zatim ministar-predsjednik Njemačkog Carstva do 1890. godine.

²¹ Moskovska konferencija održana je od 19. do 30. listopada 1943. godine. Na njoj su se ministri vanjskih poslova Velike Britanije, SAD i SSSR-a dogovorili o politici triju zemalja antihitlerovske koalicije poslije završetka drugog svjetskog rata; Drugi svjetski rat, Beograd 1973, str. 244—245.

²² Teheranska konferencija održana je od 28. studenog do 1. prosinca 1943. godine. Na njoj su Churchill, Roosevelt i Staljin vodili pregovore o daljem vođenju rata; Drugi svjetski rat II, n. dj., str. 247—248.

²³ Misli se na operaciju »Overlord« (Gospodar), tj. na iskrcavanje anglo-američkih snaga u Normandiji; C. L. Sulzberger, Drugi svjetski rat, Zagreb 1971, str. 481—485.

²⁴ Drugo zasjedanje AVNOJ-a održano je u Jajcu 29. studenog 1943. godine. AVNOJ je tada konstituiran kao vrhovno zakonodavno i izvršno tijelo u Jugoslaviji; Prvo i drugo zasjedanje AVNOJ-a, Zagreb 1963, str. 135—312.

²⁵ Treće zasjedanje ZAVNOH-a održano je u Topuskom 8—9. svibnja 1944. godine. ZAVNOH je tada konstituiran u najviši zakonodavni i izvršni organ federalne Hrvatske; ZAVNOH — Zbornik dokumenata II/1944, Zagreb 1970, str. 591—671.

²⁶ Misli se na Istru.

Govori o odluci o priključenju Istre Hrvatskoj i odnosima Hrvata i Talijana u Istri te o potrebi što jačeg zamašnjeg rada na stvaranju borbenog jedinstva Hrvata i Talijana i s time u vezi općenito o okupljanju svih snaga naroda u jedinstveni front, jer će se na taj način najbolje doći do bržeg i potpunog uspjeha.

Rad trebamo upraviti u tom smislu na širokoj podlozi kod čega iznosi važnost širine linije kao najbolji način da obuhvatimo mase. Ovdje upravlja riječ naročito drugovima iz Rijeke.²⁷ Zatim prelazi na rad reakcije u našoj Oblasti, kao na neprijateljsku propagandu i na razvitak NOO-a i današnju snagu NOO-a u Istri.

Iza referata druga Vlada o političkoj situaciji otvara se diskusija:

Drug Stari iznosi kakav je odjek imalo otvaranje drugog fronta u gradu. U stvari po svemu se zaključilo da će doista doći do otvaranja drugog fronta što je snažan udarac reakciji. Zbog sporog vođenja rata postoji kod nekih mišljenja da će se i na zapadu nakon nekog vremena borbe voditi na istome mjestu.

Drug Kozarev u vezi s time veli da je daleko teži položaj i veće patnje naroda u selu nego u gradu. Takova situacija stvarala je neraspoloženje naroda prema Saveznicima²⁸ jer se je rat sporo vodio, i od brze pomoći i kraja muka naroda kao da nema ništa. Usljed toga je narod i omalovažavao Saveznike i nije potpuno vjerovao riječima Saveznika, nakon Moskovske i Teheranske konferencije. Ulijevalo mu je jedino nadu da će do druge fronte zaista doći, što je maršal Staljin rekao da će druga fronta doista biti otvorena.

Drug Val u svemu se slaže sa onim što je rekao drug Kozarev i potvrđuje da su žrtve sela velike, dok se u gradu toliko ne odražavaju.

Nakon vijesti o invaziji primjetilo se je u Sušaku²⁹ komešanje mačekovaca i izgleda da se jedni opredjeljuju uz Vrkljana³⁰ i NOV, drugi uz Mačekovu stranku o kojoj govori Šarinić³¹ i Vitezić, traže zasebnu Hrvatsku Republiku i prekid odnosa sa Srbima. Ime Jugoslavija bode ih.

Domobranski oficiri i oni koji su se do sada vezivali uz Pavelića traže zaštitu i prilaze Mačekovoj stranci.

Drug Vlado ističe da nije samo težina situacije u kojoj se naš narod nalazi bila uzrok neraspoloženja prema Saveznicima a već i to što smo mi sami podcjenivali njihov rad. I nekoji od nas govorili su narodu kako Saveznici zatežu borbu i tako smo sami pojačavali neraspoloženje prema Saveznicima. Moli drugove iz Rijeke da bi dali pregled situacije na Rijeci.

Drug Giorgio govori o situaciji na Rijeci:

Kad je započela borba Rijeka je još spavala, i to stanje trajalo je dosta vremena. Građanstvo je živjelo u dubokom oportunističkom. *Mržnja između grada i okolice koju je fašizam vješto znao produbiti bila je jaka. Radnici nisu*

²⁷ Danas zapadni dio grada Rijeke.

²⁸ Misli se na Veliku Britaniju i SAD.

²⁹ Danas istočni dio grada Rijeke.

³⁰ Ante Vrkljan.

³¹ Mario Šarinić.

*bili obuhvaćeni u N.O.P.*³² Oni su više gledali na put proleterske borbe. Tek od juna 1943. počela se je stvarati baza za rad NOO-a u pravcu NOB-e u političkom životu Rijeke.³³ O federalnoj Hrvatskoj još se nije govorilo. Kad se počelo govoriti o federativnoj Jugoslaviji, o priključenju Istre matici zemlji onda su nastale u gradu razne grupe a naročito se počeo osjećati živi rad »autonomista.«³⁴ Unatoč svih tih grupa i stranaka koje bi htjele autonomiju u sklopu Italije i slično NOB se sve više razvija. *Širenje NOP-a najprije se je osjetilo kod radnih masa a zatim kod inteligencije i studenata.*³⁵ Otvaranjem drugog fronta narod vidi konac rata. S time u vezi pojačano je i pitanje: što će biti sa Rijekom. Mnogi koji su bili fašisti boje se partizana, jer su mnogi od njih sudjelovali aktivno u borbi fašizma protiv Hrvata. *Autonomistima se možda pridaje veći značaj no što ga zaslužuju. Može se reći da su to u glavnom »vođe« bez jakog oslonca u masama.*³⁶ Radi se još življe među njima kako bi »³⁷ ostale za sebe bez oslonca na mase. Mi moramo danas učiniti ono što su oni učinili pred dvadeset godina tj. organizirati bataljon koji neće otići u borbu protiv Hrvata kao njihov, već u borbu protiv neprijatelja NOP-a. Danas moramo organizirati bataljon koji će nam očuvati grad.³⁸

»Liburska partija«³⁹ koju vode fašiste nastoji očuvati Rijeku za Italiju. Ta partija nema jakog oslonca u narodu.

*Drugo je mišljenje da će se Riječani u slučaju plebiscita opredijeliti za federativnu Jugoslaviju.*⁴⁰ Riječani su još u glavnom pasivni, ali NOO sve jače prodire.

Drug Stari ističe da se sa širenjem NOO-a počelo kasno i zbog toga se htjelo odjednom čim više obuhvatiti. Uslijed brzine nije se radilo dovoljno konspirativno *pa su 52 druga pali u ruke neprijatelja*⁴¹ jer su se u pokret uvukli i špijuni.

³² Podvučeno tintom u izvorniku.

³³ Ova ocjena je preoštra i u suštini netočna. Vidi: R. Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, n. dj., str. 74, 77, 138 i dalje.

³⁴ O »autonomašima« (Zanellianima) među kojima su se isticali Blažić, Simčić, Peteani, Skul i dr. vidi: »Glas Istre« br. 15 od 4. VI 1944, br. 28 od 20. XII 1944. i br. 5 od 1. III 1945. godine; »Il Nostro Giornale« br. 4, ožujak 1945; Aldo Bresan-Luciano Giuricin, Fratelli nel sangue, Rijeka 1964, str. 195; R. Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, n. dj., str. 395—396.

³⁵ Podvučeno tintom u izvorniku.

³⁶ Podvučeno tintom u izvorniku.

³⁷ Ovako stoji u izvorniku.

³⁸ Tada je tek bila osnovana 1. riječka četa. Osnovana je u Trsteniku na Čićariji. Za komandira je bio postavljen Franjo Šajna, za komesara Radomir Antonelić i za zamjenika komesara Guido Del Fabro; Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, tom V, knjiga 28, Beograd, str. 198; Giacomo Scotti e Luciano Giuricin, Rossa una stella, Rovinj 1975, str. 614—616.

³⁹ Liburnijska partija na čelu s Ivanom Rubinićem propagirala je izdvajanje Rijeke, Sušaka i Ilirske Bistrice iz okvira Jugoslavije i stvaranje tzv. Liburnijske konfederacije. Vidi: V. Antić, Sušak-Rijeka i okolica, n. dj., str. 372; R. Butorović, Sušak i Rijeka u NOB, n. dj., str. 394—395.

⁴⁰ Podvučeno tintom u izvorniku.

⁴¹ Podvučeno tintom u izvorniku.

Drugarica Slavica govori o prilikama u kotarevima Lovran i Opatija. Narod tamo nasjeda neprijateljskoj propagandi. Pogotovo je za vrijeme »rastrelamenta«⁴² povjerovao kada je neprijatelj govorio da će uništiti partizane i onda doista došao i rastjerao partizane.

Narod je vrlo prestrašen, buni se ako partizani dođu u selo a prije »rastrelamenta« sami su ih zvali.

Drug Vlado pita drugaricu da li odbornici i politički radnici govore narodu da Nijemci nisu više u stanju da prave »rastrelamente« da su uništeni.

Drugarica veli da govore narodu da će Nijemci otići i da više ne će činiti zla, ali Nijemci svako toliko napadaju tako da riječi naših drugova ostaju primljene s nepovjerenjem.⁴³

Četnici idu po kućama i po nalogu Njemaca govore narodu da će u novoj Jugoslaviji biti narodu sve novo učinjeno i to pod kraljem Petrom.

Drug Vlado pita kakav je učinak imala među četnicima deklaracija kralja Petra.

Drugarica Slavica veli da za sada još nema nikakovog rezultata, jer je to sve još novo pa ne pozna razvoja. Ali četnici ipak ukazuju narodu kako dolazi sve ono što su oni već u početku znali. Kralj Petar i Tito će se složiti, partizani mjenjaju pozdrav, ne će se više oslovljavati sa drugom itd. Narod se s time ne slaže, naročito da se vrati kralj.

Nakon »rastrelamenta«⁴⁴ neki partizani iz Lovranštine i Opatije napustili su svoje jedinice i širili razne vijesti da se oficiri posebno hrane, i da sa akcija uzimaju oficiri najbolju robu i obuću premda im nije potrebno.⁴⁵

Neki oficir da je borcima vikao iza rastrelamenta: bježi marvo kud znaš.⁴⁶

Drug Val u vezi sa deklaracijom kralja Petra govori da se u gradu Sušaku govori među belogardistima⁴⁷ da je i kralj otišao u partizane. Vele da sad nema drugo nego da i oni otiđu u partizane.

⁴² Rastrellamento (akcija čišćenja). U Istri se taj naziv upotrebljavao za ofenzivu okupatorskih snaga.

⁴³ Uz ovaj je pasus na margini tintom povučena crta.

⁴⁴ Vjerojatno se odnosi na njemačku ofenzivu u sjeverozapadnom dijelu Istre krajem travnja i početkom svibnja 1944. godine. Zbornik, V, 27, str. 291—295; Vlado Strugar, Jugoslavija 1941—1945, Beograd 1969, str. 234.

⁴⁵ Samovoljno napuštanje partizanskih jedinica nije karakteristično samo za Lovran i Opatiju. Takvih pojava bilo je i u drugim krajevima Jugoslavije. Da bi opravdali svoj postupak, pojedinci bi kao uzrok navodili negativne pojave u partizanskim jedinicama. Nepravilnih postupaka pojedinaca vjerojatno je bilo, ali ne u obliku i obimu o kojima se govori. Napuštanje partizanskih jedinica u vrijeme ili nakon ofenzivnih akcija okupatora svjedoči da su razlozi bili sasvim drugačije prirode, tj. naponi i teškoće koje pojedinci nisu mogli izdržati.

⁴⁶ Vidi bilješku 45.

⁴⁷ Bela garda je bila kvislinska vojno-politička formacija. Osnovana je u ožujku 1942. god. po uputstvima dr Mihe Kreka, ministra u izbjegličkoj kraljevskoj vladi, pod imenom Slovenska zveza. Sve grupacije Slovenske zveze, koje su u narodu prozване Bela garda, bile su podređene Mihailovićevoj Komandi Slovenije na čelu s majorom Karlom Novakom. Stajalište Bele garde bilo je identično stajalištu četnika u drugim krajevima Jugoslavije. Vojna enciklopedija, sv. I, Beograd 1958, str. 581—582.

Drug Vlado govori o neraspoloženju naroda nakon rastrelamenta. Teror neprijatelja je užasan i nije čudo što se je narod prestrašio, ali u duši ostao je uz nas i još jače mrzi neprijatelja. Mi ćemo još više upraviti naš rad, još više pojačati povezivanje u borbu svih antifašista, da bi danas ostvarili čvršće veze i jedinstvo masa i olakšali tako naš rad u sutrašnjici.

Nakon toga obrazlaže kako treba raditi po liniji borbe i iznosi greške u dosadašnjem radu, naročito sektašenje. Govori o NOO-ima.

Nakon toga razvija se u tom smislu diskusija.

Drug Giorgio predlaže da bi bilo vrlo korisno⁴⁶ prevesti najznačajnije članke o NOO-ima na talijanski jezik kao i odluke III zasjedanja ZAVNOH-a.

2. Donose se slijedeći zaključci:

1) Provoditi u život i čuvati liniju borbe da bi se ispravnim radom i širokim shvaćanjem linije obuhvatilo sve mase u NOB.

2) Posvetiti naročitu pažnju antifašistima Italijanima i obuhvatiti ih u NOB.

3) Popularizirati odluke III zasjedanja ZAVNOH-a, održati posebne sastanke sa odborima u tom smislu.

4) Raskrinkavati rad četnika upoznavajući narod sa starom Jugoslavijom.

5) Isticati duh novog Slavenstva i povezati u to bratstvo Slavensku Rusiju.

3. Konstituiranje odbora i organizaciono stanje:

Polazi se na sastav odbora. Nakon kraće diskusije odbornici su ovako raspodjelili dužnosti u odboru:

Predsjednik: drug Stari (Rijeka)

Tajnik: drug Zvonimir (kotar Kastav)

* Gospodarski odjel: drug Kozarev (Kotar Kastav)

Upravno-sudski odjel: drug Zvonimir

Prop-odjel i prosvjeta: drug Giorgio (Rijeka)

Socijalni odjel: drugarica Slavica (Kotar Opatija)

Prometni odjel: Val (Rijeka)

Nakon toga razvila se je dulja diskusija o potrebi povezivanja Sušaka i Rijeke u jedan grad. S time u vezi postavlja se pitanje povezivanja pozadine grada Sušaka, krajeva koji pripadaju Sušaku. Predaje se u dužnost drugu Valu da izradi elaborat o vezivanju Sušaka sa Rijekom i pozadine koja bi se tu uključila. Isto tako predaje se u dužnost drugu Valu da izradi plan za preuzimanje vlasti na Rijeci i Sušaku.

Drug Giorgio iznosi organizaciono stanje Rijeke:

Mjesni N.O.O. ima 7 članova. 5 muških i 2 drugarice (1 omladinac) 4 radnika, 1 student, 2 činovnika. Taj mjesni N.O.O. ima VI sektora svaki

⁴⁶ Iza riječi »korisno« stoji precrtana riječ »povesti«.

x Paodan Milan - Mahijajeri (Uioh' KP-286/52)

sektor po 6 članova, što ukupno iznaša 30 članova jer sektor broj 4 nije još formiran (u formiranju je). Svaki sektor podjeljen je u grupe

(Tačne podatke po rajonima i sektorima vidi se iz tablice).

Drug Zvonimir prikazuje organizacijono stanje Kotara Kastav.

Kotarski N.O.O. Kaktav ima 4 člana. Kotar je podjeljen na 4 općine:

Općina Sv. Matej ima 6 članova Opć. N.O.O-a te 16 seoskih N.O.O-a sa ukupno 78 članova (od toga 16 drugarica).

Općina Zamet ima 6 članova Opć. N.O.O-a te 11 seoskih odbora sa ukupno 47 članova (od toga 10 drugarica).

Općina Klana je u reorganiziranju. Ima jedan seoski N.O.O. sa 4 člana.

Općina Kastav u formiranju je.

Kotarski N.O.O. Kastav biti će popunjen sa još nekoliko drugova među kojima će biti i drug Rolih Srećko. Za druga Rolih postavljaju se žalbe sa strane kastavskih odbornika, jer da je stajao po strani sve do kapitulacije Italije, pa narod ne gleda lijepo nato da bi on ušao u odbor. Zaključuje se da će ga se ipak pokušati uvesti u rad.

Odbor uživa puno povjerenje naroda te je poštovan i voljen. Općinski odbori rade po svim seoskim odborima dobro. U Klani gdje se je situacija nakon rastrelamenta dosta pogoršala neki su seoski odbori posve uništeni, sela popaljena, a ljudi poubijani.

Seoski odbori drže redovno sastanke kao i seoske skupove gdje god je to moguće. Sa narodom riješavaju sva važnija pitanja.

Drugarica Slavica iznaša organizaciono stanje kotara Opatija.

Kotarski NOO Opatija ima 4 člana. Kotar ima dvije općine:

1. Općinski NOO Matulje sa 4 člana, od toga 2 drugarice. Ima 14 seoskih NOO-a sa ukupno 58 članova (od toga 12 drugarica).

2. Općina Jurdani ima 6 članova Opć. NOO-a. Svi su odbori nakon »rastrelamenta« u reorganizaciji.

Na području opć. Volosko i Opatija postoji 5 akcionih odbora, svaki sa po 4 člana.

Najbolji je Opć. NOO Matulje. Stalno se sastaje i djeluje u narodu. Kotarski NOO je slab. Tek je formiran i do sada mu se još nije posvetila pažnja. Odbor nije prodro u samu Opatiju.

Kotarski NOO Lovran ima četiri člana. Dosta je slab.

Opć. NOO Veprinac ima 7 članova (od toga 1 drugarica) te 8 seoskih NOO-a sa 32 člana (od toga 4 drugarice).

Ostali odbori na području kotara su u reorganizaciji. Rad je mnogo otežan jer četnici i ustaše neprekidno kruže. Odbornicima je rad vrlo težak, jer gdje god se pojave odmah su denuncirani prvoj stanici i banda opkoljava selo. Odbori su slabi.

Sastanak se zbog izvanredne situacije koja je nastala prekida i zakazuje za 18. VI. o. g.

Dana 18. VI. nije se mogao održati sastanak jer drugovi iz Rijeke nisu mogli doći radi blokade.

Idući sastanak ugovoren je za 4. VII 1944.⁴⁹

19. VI. održan je sastanak Gospodarske komisije. Komisija je sastavljena od slijedećih članova: Mate, Jože, Vlade, Bršljan, Smrika i Paval.⁵⁰

Raspravljalo se je o: sakupljanju hrane, vođenju knjiga, pravljenje magazina i zemunica.

Drug Vlade zadužen je za plasiranje bonova po kotarevima te da pregleda sve NOF-ove svakih 15 dana.

Drug Paval i Smrika zaduženi su da pronalaze hranu kod trgovaca.

Drug Bršljan zadužen je da sakuplja hranu i da uspostavi veze sa trgovcima.

Drug Mate zadužen je da prebacuje hranu na određeno mjesto.

Drug Jože zadužen je da napravi zemunicu i magazin i da prebacuje u njih hranu.

Do idućeg sastanka organizirat ćemo još nekoliko drugova iz Rijeke i iz Lovrana.

Idući sastanak sa komisijom imati ćemo 3. VII. o. g.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Drugarski pozdrav:

Tajnik:

Zvonimir

[2]

O.N.O.O. RIJEKA

14-VII-1944⁵¹

679/II⁵²

DRUGARSKOM OBLASNOM N.O.O. ZA ISTRU

Z a p i s n i k

sastanka održanog 12 i 13-VII-1944.⁵³ PRISUTNI: Stari, Kozarev, Puč,⁵⁴

⁴⁹ Podvučeno tintom u izvorniku. Sastanak tada nije održan, nego tek 12. i 13. srpnja 1944.

⁵⁰ U zapisniku sastanka Oblasnog NOO-a za Istru održanog od 23. do 26. srpnja 1944. stoji da Gospodarsku komisiju ONOO-a Rijeka sačinjavaju: Milan, Vlado Marčelja, Andre, Jože, Ivan i intendant Komande Riječkog područja.

⁵¹ HAP, fond Oblasnog NOO-a za Istru, kut. 1/679, strojopis, 7 stranica.

⁵² Broj urudžbiranja je upisan tintom.

⁵³ Uz tekst zapisnika sačuvan je i popratni akt koji glasi:

OKRUŽNI NARODNO-OSLOBODILAČKI ODBOR RIJEKA

Broj. 79-1944 679/II

Datum, 18-VII-1944

679/II

Tajništvo

OBLASNI N.O.O. ZA ISTRU

Priloženo šaljemo Vam zapisnik sastanka održanog 12 i 13 ov. mj. kao i organizacionu tablicu našega okruga. Organizaciono stanje nismo Vam mogli dostaviti onakovo kakovo ste Vi zatražili stoga, što nemamo još podataka od kotarskih N.O.O., ali čim nam isti to dostave odmah ćemo po tome da Vas izvjestimo.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Tajnik

Alija

OKRUŽNI NARODNI OSLOBODILAČKI ODBOR RIJEKA

(okrugli pečat NOO-a, op. A. Giron).

⁵⁴ Božo Franović.



Jože, Slavica, Alija⁵⁵ i drug Pere. Sastanku također prisustvuje i drug Jože Cetina od Obl. N.O.O.

Na prvom sastanku nije se vodio zapisnik, a pošto su u samom odboru nastale promjene to se ponovno formira novi odbor kako slijedi.

Predsjednik: drug Stari
Tajnik: „ Alija
Zdravstvo: zadužen drug Stari
Prosvjeta: „ „ Alija
Gospodarstvo: drug Kozarev
Prometni: „ Puč
Propodjel: „ Jože
Socijalni: drugarica Slavica
Upravno-sudski: Giorgio

Drug Vale koji je bio na prvom sastanku sada ga nema premda mu je poslat poziv stoga ga za sada ne brojimo.

Sjednici ne prisustvuje drug Giorgio. Drug Jože privremeno je zadužen za propodjel i stoga sjednici prisustvuje referent propodjela drug Pere. Odlučuje se da se u odbor kooptiraju još dva druga iz Rijeke, jedan iz Opatije, jedan iz Lovrana.

Ustanovljuje se slijedeći dnevni red:

1. Izvještaj predsjednika i odbornika sa diskusijom:
 - a) Politička situacija
 - b) Tajnika o organizacionom stanju
 - c) Upravno-sudski odjel
 - d) Propodjel
 - e) Gospodarstvo
 - f) Prosvjetni
 - g) Socijalni
 - h) Zdravstvo
 - i) Prometni odjel
2. Čitanje direktiva
3. Zaključci, plan i raspodjela rada
4. Kritika i samokritika
5. Razno

1.

a) *Politička situacija sa diskusijom*

Predsjednik iznaša: Na političkom polju nema nekog naročitog momenta nego prevladavaju samo politički momenti. Nijemci do sada nisu uspjeli da izbace Saveznike iz Francuske i stoga su poduzeli ofenzivu, sa već tako dugo najavljivanim novim oružjem.⁵⁶

⁵⁵ Branko Suzanić.

⁵⁶ Odnosi se na tzv. leteće bombe »V-1« koje je Hitlerova Njemačka počela masovno upotrebljavati polovinom lipnja 1944. godine. Drugi svetski rat II, nj dj., str. 329.

Nijemci su to poduzeli da bi skrenuli pažnju na drugu stranu, tako da se ne govori o invaziji kontinenta već o njihovom novom oružju koje će navodno donijeti preokret u toku rata u korist Njemačke. Sovjeti sa svojom strahovito jakom ofenzivom obećavaju skori svršetak rata. Finska nije pristala na mirovne uvjete Sovjeta zbog jakog pritiska sa strane Njemačke. U Italiji operacije razvijaju se sada sporijim tempom. Narod sada uviđa potpunu opravdanost naše borbe i punu pobjedu i stoga sada sve više surađuje sa našim pokretom. S time je svakako reakcija jako razbijena i biti će prisiljena na suradnju s nama. Zatim predsjednik iznaša lokalnu politiku i kako narod gleda na nju u samoj Rijeci: Okupator pravi sve moguće da narod predobije na svoju stranu. Ubacuju parolu da su napravili sporazum s nama, tako da se više neće boriti sa partizanima. To prave zato da bi podigli moral svojih trupa, i da bi s naše strane pasivizirali mase. Po toj stvari čak su i napravili plakate i bacali letake. Njemački vojnici dobro su to primili i jako su time zadovoljni. Reakcionara na Rijeci ne treba se bojati jer nemaju masa za sobom. Njihova tendencija je samo reakcionarna. Na Rijeci postoje 2 stranke autonomasha.⁵⁷ Jedni su surađivali sa fašistima dok su drugi ostali po strani. Prvi t.j. oni koji su služili fašizmu nemaju uopće podrške u narodu, dok drugima koji se nisu uprljali fašizmom prilazi se s naše strane i opažaju se već uspjesi toga prilaženja. Za sada treba se bojati fašista jer su nam vrlo opasni, pošto dobro znaju što će im se dogoditi. Ubacuju među naše drugove špijune, tako da su nam vrlo opasni. Gestapo⁵⁸ prima mnogo anonimnih dopisa, tako da su počeli sa jakim hapšenjima i već su uhvatili nekoliko naših drugova. Osobito su imali uspjeha među našim drugovima omladincima. Ta hapšenja imala su odraza na to da su mnogi otišli u partizane. Za sada još nemamo točan broj novomobilisanih.

Drugarica Slavica podnaša izvještaj sa kotareva Lovran i Opatija. Za Opatiju iznaša: Politička situacija nije loša. U općini Matulje imamo najbolji temelj. Inače je narod iscrpljen i prestrašen još od prošlog čišćenja (rastrelamenta). U općini Jurdani ima četnika koji planski politički ne djeluju. O politici malo govore, gledaju gdje ima radio i rado bi slušali vijesti. Dosta pljačkaju po selima. Narod se ne upušta s njima u razgovor. Pojedini četnici govore da bi za nas bilo najbolje kada bi Maček opet došao na vlast. Izjavljuju da će se povući u šumu i kad dođu Saveznici da će se prikazati kao borci protiv okupatora i komunizma. Sastav vlade kralja Petra slabo djeluje na narod i narod nikako ne može da se snađe sa tim sastavom. U samoj Opatiji rad reakcije je vrlo jak, narod im mnogo ne vjeruje ali im ipak kadkad nasjeda. U kotaru Opatija mobilizacija slabo⁵⁹ napreduje.

U kotaru Lovran situacija je jako slaba. Samo u općini Veprinac ima nešto pravilnog rada. U općini Lovran i Mošćenice vlada jaka špijunaža, tako da je rad jako otežan. Izgleda da narod sam tužaka i to samo iz straha koji mu je upijen još od prošlog čišćenja. U tom kraju ima mnogo pogrešaka sa strane naših organizacija, jer⁶⁰ tamo vlada lična mržnja. Četnici su

⁵⁷ Vidi bilješke 34 i 39.

⁵⁸ Geheime Staatspolizei (Državna tajna policija) osnovana je u Njemačkoj krajem travnja 1933. godine. Roger Manvell, Gestapo, Zagreb 1975, str. 45.

⁵⁹ Iza riječi »slabo« nalaze se nečitljive strojem precrtane riječi.

⁶⁰ Iza riječi »jer« nalazi se tintom precrtana riječ »ta«.

također u tom kotaru satjerali narodu strah u kosti. Oni naprosto ucjenjuju narod tako da im nasjeda i sam sebe špijunira. Narod se jako zasitio rata i samo čeka svršetak, i zato pali neprijateljska propaganda, koja je ubacila letke o skorom savezničkom iskrcavanju na našim obalama. Dezerteri neće nikako da se vrate u našu vojsku. U općini Veprinac povratilo ih se 25.

Situacija u kotaru Kastav po izjavama druga Jože i Kozareva izgleda ovako: Čitav kotar treba podijeliti u dva dijela, gornji i donji. Oba dijela dala su mnogo za pokret. Nekoja sela su potpuno popaljena. Mnogo naroda bilo je ili u šumi ili u konclogorima po Italiji zato je narod mnogo uz pokret. U donjem dijelu Kastavštine sada je okupator i tako taj dio ne podnaša toliko, kao onaj dio gornji u kojem nije okupator a kroz njega prolaze veze za Istru i nazad tako da je taj dio pod stalnom težinom napora za pokret. U tom dijelu narod je u cijelini za pokret, ali jak ekonomski pritisak uzrokuje opadanje morala. Taj dio radi već 3 godine za pokret. Do neprijateljske ofenzive općina Klana mnogo je doprinosila na ekonomskoj bazi pokreta, ali sada kada je okupator u toj općini, i od kada je ta općina jako stradala, sav teret podnaša gornji dio Kastavštine. U taj dio skoro dnevno nadire neprijatelj, tako da narod ima velike neprilike i u tom pogledu. Narod je jako osiromašio zbog stalne pljačke neprijatelja i zbog snabdjevanja naše vojske. Tu treba narodu doskočiti u pomoć, jer će se dogoditi da će nam neki pobjeći okupatoru u žicu. Kroz ovaj kotar prolazi dosta hrane i volova za Gorski Kotar, što narod vidi i kaže da zašto ih se toliko opterećuje kad se za vojsku može dovući hrana i meso iz Istre. Zbog tih i takvih prilika narodu opada moral, ali politički je još uvijek jako uz pokret. U donjem dijelu gdje vlada okupator narod je preplašen ali ipak je uz pokret i ne opaža se organizirani neprijateljski rad.

b) Organizaciono stanje

Pošto još za sada ne raspoložemo sa točnim organizacionim tablicama kotareva, a i pošto je tajnik Alija tek sada preuzeo dužnost, to ćemo tačne tablice poslati naknadno čim nam to bude moguće. Po izjavama pojedinih članova za kotareve organizaciono stanje je slijedeće:

Okružni N.O.O.

7 članova od toga jedna drugarica.

Kako radi taj odbor još ne možemo dati karakteristiku, ali tokom rada uvidjet ćemo mane i dobre strane odbora i onda ćemo se na njih osvrnuti.

Kotarski N.O.O.

Lovran

K. NOO	6 članova	0 drugarica
Opć. NOO Lovran	7	1 „
6 seoskih odbora	31	1 „
Opć. NOO Veprinac	7	2 „
6 seoskih odbora	27	6 „

Ukupno 2 opć. NOO 12 seoskih odbora 78 članova od toga 10 drugarica.

Karakteristike pokupljene po ocjeni drugarice Slavice: K.N.O.O. je politički slab, slabo inicijativan, pregled imaju samo nad općinom Veprinac. Slabu pomoć daju općinskim i seoskim odborima. Najbolji član K. NOO je drug Galjanić.⁶¹ Predsjednik Izak⁶² jako je pošten, star 60 g,⁶³ požrtvovan uslova za razvitak nema. Drug Marko zadužen za gospodarstvo dobar je i požrtvovan, ima uslova za daljnju izgradnju, politički je slab. Drug Lojzo politički je slab, malo govori, nema uslova za daljnju izgradnju. Drug Mrak zadužen po zdravstvu, star 50 godina, politički slab ali požrtvovan, nastupa diktatorski, uslova za daljni razvitak nema.

Od općina samo općina Veprinac je donekle dobra. Općina Lovran se tek formirala te je još uvijek jako slaba. Općina Mošćenica nema ni općinskog ni seoskog N.O.O.a.

Kotar Opatija

K.N.O.O.	3 člana	0	drugarica
Opć. N.O.O. Jurdani	6	„	1 „
13 seoskih odbora	51 član	10	„
Opć. N.O.O. Matulje	6	„	1 „
14 seoskih odbora	59	„	16 „
Opć. Opatija	0		0
1 seoski odbor sa	4	„	0 „

Ukupno: 2 opć odbora 28 seoskih sa 129 članova i 28 članova.

Karakteristike pokupljene po izjavi drugarice Slavice:

U K.N.O.O. sva tri člana su jako slaba. Predsjednik Jakov cca. 35 godina. Ambiciozan a ujedno paničan, požrtvovan, teško se kreće⁶⁴ pošto je šepav, ima uslova za daljnji razvitak. Tajnik Letiš, Nepokretan, politički slab, diktatorski raspoložen, nema uslova za dalju izobrazbu, požrtvovan je i radin.

Općinski i seoski u općini Jurdani jako su slabi, i samo nekolicina odborika ima uslova za daljnje napredovanje.

Općinski i seoski odbori Matulje⁶⁵ su dosta dobri i agilni. U samom mjestu Matulje je rad dosta slab.

Kotar Kastav

K.N.O.O.	8 članova	1	drugarica
Opć. N.O.O. Zamet	7	„	1 „
8 seoskih odbora	22	„	7 „
Opć. N.O.O. Kastav	5	„	1 „

⁶¹ Strojem je napisano »Galjanović«, a tintom je ispravljeno u »Galjanić«.

⁶² Izak Pošćić.

⁶³ Slovo »g« je dodano tintom.

⁶⁴ Iza riječi »kreće« strojem je precrtano »po terenu«.

⁶⁵ Riječ »Matulje« je dodana tintom.

5 seoskih odbora	22	„	5	„
Opć. N.O.O. SV. Matej	7	„	1	„
14 seoskih odbora	60	„	15	„
Opć. N.O.O. Klana	5	„	1	„
2 seoska odbora	7	„	1	„

Ukupno 4 opć. odbora 29 seoskih sa 143 članova 33 drugarica

Karakteristike: K.N.O.O. prilično dobar, ima uslova da se dalje razvije, jer drugovi ozbiljno shvaćaju svoju dužnost i jako su zaposleni svakodnevnim radom. Ovaj kotar je najopterećeniji na čitavom našem okrugu: na njih spadaju veliki naponi za snabdjevanje ustanova i vojske kojih ima mnogo na njihovom terenu. Predsjednik je stari borac i dobar drug ali je jako mekan. Tajnik je drugarica Slavica i vrlo je dobra.

Iz dosadanje općine Zamet stvorene su dvije općine i to općina Zamet i Kastav. Obadva općinska odbora pokazuju da će se razviti u dobre rukovodioce. Općinski N.O.O. Sv. Matej je dobar i najveći teret u kotaru snaša baš taj općinski N.O.O. Općinski N.O.O. Klana je slab zbog toga što na toj općini postoje samo dva sela od njih⁶⁶ 5,⁶⁷ Koji su bili prije njemačkog čišćenja, i u ta dva sela i okupator svoje garnizone.

Seoski odbori su u glavnom dobri osobito oni u gornjoj Kastavštini. Ovi su odbori politički slabi, ali za praktični rad su dobri.

Mjesni N.O.O. Rijeka

M.N.O.O. 8 članova 1 drugarica pri M.N.O.O.

Karakteristika: Čitava Rijeka podijeljena je u 6 sektora. U tim sektorima ne postoje posebni N.O.O. nego postoje odbori J.N.O.F. koji stoje⁶⁸ u tjesnoj vezi sa M.N.O.O., i preko kojih odbor vrši svoju vlast. Ti sektorski odbori J.N.O.F. bili su prije N.O.O., a sada su se pretvorili u politička tijela, ali su nadalje zadržali rad po N.O.O.ima. M.N.O.O. je dobar. Probleme rješava dobro. Drugovi su spremni za rad i imaju mase za sobom. Svaki član N.O.O. zadužen je za svoj sektor. Osjećaj odgovornosti je kod njih razvijen.⁶⁹ Presednik Sandi,⁷⁰ Hrvat, govori talijanski njemački i engleski te nešto hrvatski, direktor osiguravajućeg društva. Pokazuje mnogo. Povjerljiv je, star 42—43 god. U pokretu je već 1 god i po. Tajnik John.⁷¹ Dobar organizator inicijativan, govori hrvatski i talijanski. Stručni je činovnik, poletan je i povjerljiv. Za gospodarstvo i promet: Fabijo dobar, snalažljiv, poletan, radnik 33 god. govori samo talijanski, ima uslova za daljnji razvitkom; osjećaj odgovornosti je razvijen. Sudstvo i propaganda: Vitorio inženjer Talijan,

⁶⁶ Riječ »njih« upisana je tintom iznad tintom precrtane riječi »kojih«.

⁶⁷ Broj je upisan tintom.

⁶⁸ Riječ »stoje« u izvorniku je otipkana dva puta.

⁶⁹ Iza točke je tintom križana čitava rečenica koja glasi: »Imaju za sobom sve svoje pučanstvo«.

⁷⁰ Surina Franjo.

⁷¹ Giovanni Duiz.

govori talijanski. Radi već mnogo u pokretu, inicijativan, pouzdan, politički na visini. Zdravstvo: Giorgio, mlad radnik, pošten i mnogo obećaje i ima mase za sobom, Talijan, govori samo talijanski. Socialni: Sergio; stari borac politički jak cca 38 godina. Ima uslova za daljnji razvitak, radnik. Prosvjetni: Emil; profesor cca 25 god. Mnogo obećaje. Politički još nije na visini, pouzdan, klerikalno nastrojen.

Pored članova zaduženih u M.N.O.O. nalaze se još dvojica članova pri odboru. Obojica idu samo koji puta na sastanke, tako da se nauče rukovoditi.

Ukupno okružnih odbora 1, K.N.O.O. 3 i 1 M.N.O.O. općinskih N.O.O. 8, seoskih N.O.O. 69 sa 358 članova od toga 51 žena.

c) Upravno sudski odsjek

Za ovaj odsjek zadužen je drug Giorgio, a pošto njega nema na sastanku to se ga ima pozvati i dati mu zadatak da formira i da se uvede u rad odsjeka.

d) Prop-odjel

Po ovom odsjeku privremeno je zadužen drug Joža, dok se ne nađe prigodnog druga za vođenje tog odsjeka. Za referenta tog odsjeka postavlja se drug Pere, koji će također voditi privremeno referentske dužnosti.

e) Prosvjetni

Također i po ovom odsjeku nema stalno zaduženog druga nego privremeno poslove vodi tajnik Alija. Za pročelnika postaviti će se drugarica Jelka Rolih u koliko bude dopuštalo⁷² njezino zdravlje.

f) Gospodarstvo

Za taj odsjek zadužen je drug Kozarev. Odsjek je već formiran od⁷³ 8 članova. Oni su zaduženi za nabavku hrane, prebacivanje hrane i plasiranje zajma.

Blagajna okružne gospodarske komisije⁷⁴ iznaša danas L 174.600

g) Socijalni

Za ovaj odsjek odgovara drugarica Slavica. Drug Jože Cetina član oblas. N.O.O. obrazlaže zadaću socijalnog odsjeka, što prisutni članovi pripisuju u svoje zabilježke.

Drugarica dobija zadatak da formira socijalni odsjek

i) Promet

Ovaj odsjek momentalno je najpotrebniji radi transporta i prebačaja hrane stoga po tom sektoru zadužen je drug Puč s time da odmah pristupi formiranju odsjeka.

⁷² Riječ »dopuštalo« upisano je tintom iza tintom precrtane riječi »odobravala«.

⁷³ Riječ »od« dodana je tintom.

⁷⁴ Riječ »komisije« dodana je tintom.

2. Zaključci i rasporeda rada

Zaključci po političkom polju:

- 1) Otvaranje druge fronte treba prikazivati kao plodove moskovske i teheranske Konferencije i kao pobjedu demokratskih snaga.
- 2) Saveznike isticati pred narodom, koji pružaju pomoć našoj NOV.
- 3) Istitcati Talijane kao važan faktor u N.O.P., kako bi se postiglo borbeno jedinstvo talijanskog i hrvatskog naroda.
- 4) Najstrože čuvati liniju N.O.B. i ispravno je tumačiti.
- 5) Istitcati jugoslavenstvo i bratstvo sa S.S.S.R. kao slavenskom državom.
- 6) U vezi sa linijom borbe tumačiti III Zasjedanje ZAVNOH-a
- 7) Sprečavanje hapšenja po neodgovornim ljudima i donošenje odluka po istima (pravo hapšenja imaju samo N.O.O.i)
- 8) Provesti kampanju za Istrane, koji se nalaze u Italiji u vojničkom zarobljeništvu, da se ih preda Nacionalnom Komitetu oslobođenja Jugoslavije, koji će ih rasporediti u jedinice N.O.V.
- 9) Sporazum Subašić—Tito prikazivati kao pobjedu našeg pokreta
- 10) Ukazivati narodu neprijateljsku propagandu preko letaka i njihov cilj.

Zaključci po organizacionom stanju:

- 1) Treba potpuniti O.N.O.O. i to 2 za Rijeku, 1 iz Opatije i 1 iz Lovrana.
- 2) U kotaru Opatija pojačati sam K.N.O.O. Formirati M.N.O.O. u Opatiji i pojačati rad u općini Jurdani.
- 3) U kotaru Lovran prodrijeti u općinu Mošćenice i pojačati rad u općini Lovran.
- 4) Za samu Rijeku upozoriti na konspirativnost i da se pripazi kakve se elemente prima u organizaciju. Oni koji su primljeni neka se pretrese njihov dosadašnji rad. Pripaziti i njegovati omladinske kadrove.
- 5) Organizirati socialni odsjek.
- 6) Gospodarsku komisiju sazvati za 16 o mj. i na njoj detaljno raspraviti nabavku hrane i plasiranje bonova. Pozvati na sastanak komisije članove iz Opatije i Lovrana

3. Kritika i samokritika

Drugovi pošto su tek formirani nemaju što da se kritiziraju.

SMRT FAŠIZMU—SLOBODA NARODU

Drugarski pozdrav
Tajnik
Alija

OKRUŽNI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR RIJEKA⁷⁵

⁷⁵ Okrugli pečat ONOO-a Rijeka.

OKRUŽNI NARODNO-OSLOBODILAČKI ODBOR
RIJEKA⁷⁶

15-VII-1944

I s k a z
Organizacionog stanja za mjesec *Juli*

Redni broj	Mjesto	N.O.O.					Od toga									
		Okružni	Kotarski	općinski	seoski	Gradski rajonski	Članova	muških	ženskih	Radnika	seljaka	obrnika	Intelektualaca	Hrvata	Talijana	Omladinaca (muških, ženskih)
1	Okružni—Rijeka	1					7	6	1	4	./.	2	1	6	1	./.
2	Kotarski —Opatija		1				3	3		2			1			
3	Općina—Jurdani ⁷⁷			1			6	5	1	6						
4	seoskih odbora				13		51	41	10	51						
5	Općina—Matulje			1			6	5	1	5			1			
6	seoskih odbora				14		59	43	16							
7	Općina—Opatija Θ															
8	seoskih odbora				1		4	3	1							4
9	Kotar —Lovran		1				6	6								6
10	Općina—Veprinac			1			7	5	2	1	5		1			7
11	seoskih odbora				6		27	21	6	5	22					27
12	Općina Lovran			1			7	6	1	—	7					7
13	seoskih odbora				6		31	28	3	10	18					31
14	Općina Mošćenice Θ															
15	seoskih odbora Θ															
16	Kotar —Kastav		1				8	7	1							8
17	Općina—Zamet			1			7	6	1							7
18	seoskih odbora				8		22	15	7							22
19	Općina—Kastav			1			5	4	1							5
20	seoskih odbora				5		22	17	5							22
21	Općina Sv. Matej			1			7	6	1							7
22	seoskih odbora				14		60	45	15							60
23	Općina Klana			1			5	4	1							5
24	seoskih odbora				2		7	6	1							7
25	Mjesni Rijeka					1	8	8	./.							8
Ukupno		1	3	8	69	1	365	290	75	94	52	2	4	350	1	

S.F. — S.N.

Tajnik:
Alija

OKRUŽNI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR
RIJEKA⁷⁸

⁷⁶ Sadržaj tabele pisan je tintom.

⁷⁷ Riječ »Jurdani« upisana je iznad križane riječi »Veprinac«.

⁷⁸ Okrugli pečat NOO-a Rijeka.

Riassunto

DUE VERBALI DELLE ADUNANZE COSTITUTIVE DEL COMITATO CIRCONDARIALE POPOLARE DI LIBERAZIONE (ONOO) PER FIUME (RIJEKA) ALLA META DEL 1944

Al principio del 1944 la regione dell' Istria era divisa in tre circondari: Buzet, Pazin e Pula. Questa divisione si è mantenuta fino alla metà del 1944. In quel quarto, quello di Rijeka (Fiume). Il Movimento Popolare di Liberazione (NOP) nel tempo da una parte del circondario di Buzet (Pinguente) si è costituito anche il territorio di questo circondario, il quale comprendeva li distretti Kastav (Castua), Lovran (Laurana) ed Opatija (Abazia), villaggi Male e Vele Mune e Žejane, fino adesso non è stato ancora studiato profondamente.

La pubblicazione di questi due documenti contribuirà alla correzione delle inesattezze nella scarsissima letteratura sia sul principio dell' ONOO di Rijeka (Fiume) sia sulla sua struttura.

Pub.

Istria

- Narodni odbor

(30.11.1944)

- najstarija Milutina Baltica u Istri

Baltica - Istria

(30.11.1944)

najstarija u Istri 1944 god.

Hilno - najstarija 20 najstarija narodnih
političkih društava (Zapad)

- Narodni odbor

- najstarija Milutina Baltica u Istri

(30.11.1944)